

CÂTEVA CONSIDERAȚII REFERITOARE LA EXCEPȚIILE DE PROCEDURĂ ÎN PROCESUL CIVIL ROMÂN

Autori:

Vasile – Sorin Curpăn

Vasile Curpăn

Cosmin – Ștefan Burleanu

Emilia Mitrofan

În cadrul capitolului X din prezenta lucrare dedicat judecării în primă instanță în materie civilă am analizat succint și excepțiile de procedură. În cadrul acestui capitol vom analiza apărările și excepțiile ca mijloace procesuale pentru valorificarea raporturilor juridice deduse judecării civile.

Acțiunea civilă – reprezintă mijlocul principal, pus la îndemâna subiecților de drept interesate, de natură procesuală, prin care se solicită instanțelor de judecată să apere drepturile sau interesele lor legitime, obligând pe cei care le-au încălcat sau le-au nesocotit să le respecte sau să le recunoască.

De altfel, scopul pentru care au fost recunoscute drepturile subiective civile nu poate fi atins, dacă titularii acestor drepturi nu vor dispune, în caz de nevoie, și de mijloace de apărare a acestor drepturi precum și garantarea eficacității acestor mijloace.

Investirea instanței de judecată civile cu soluționarea unei pricini se face de către reclamant prin introducerea cererii de chemare în judecată, cerere introductivă care constituie primul act dintr-o serie întregă de acte și de forme procesuale prin care acțiunea civilă este pusă în mișcare și este susținută până la completa sa epuizare.

Acțiunii civile îi sunt specifice o serie de trăsături care definesc pregnant caracterele sale:

- *.împrumută întotdeauna natura dreptului a cărei realizare sau valorificare se urmărește;
- *.aparține titularului dreptului subiectiv civil pretins a fi încălcat și, în principiu, exclusiv acesta o poate exercita;
- *.poate fi exercitată nu numai împotriva persoanei obligate, dar și împotriva unui subiect de drept care răspunde pentru persoana obligată, în temeiul dispozițiilor legii;
- *.poate fi evitată acțiunea civilă în ipoteza în care persoana obligată înțelege să își îndeplinească de bună voie obligațiile care îi revin;
- *.este revocabilă, în sensul că titularul dreptului subiectiv civil are aptitudinea de a renunța să mai stăruie în exercitarea acțiunii civile.

Noțiunea de **acțiune civilă** implică în mod necesar, în conținutul ei, o pretenție și o apărare. Deci, acțiunea are și o contra acțiune, materializată în faptul că orice pârât chemat în judecată în mod necesar se va apăra, adoptând o poziție determinată în raport cu cererea de chemare în judecată.

Legea procesual – civilă recunoaște o serie de drepturi și garanții acordate părților litigante. Aceasta tocmai pentru ca aceste părți să aibă conferită posibilitatea reală, concretă de a-și apăra drepturile și interesele deduse judecății civile. Aceste drepturi și garanții dublate de posibilitatea angajării unui apărător alcătuiesc, în concret, conținutul noțiunii juridice procesuale **de apărare**.

Cerința garantării dreptului de apărare are ca finalitate realizarea conformității hotărârilor judecătorești cu spiritul și voința legiuitorului, concretizate în normele juridice în vigoare.

Dreptul la apărare în cadrul procesului civil îmbracă două forme:

*.**în sens material**, mai larg, întregul complex de drepturi și de garanții procesuale instituite de lege pentru a da posibilitatea părților litigante să-și apere interesele legitime. Concret este vorba despre dreptul părților de a formula cereri, de a lua cunoștință de actele din dosar, de a propune probe pentru administrare etc.

Instanța de judecată civilă nu poate declara dezbaterile închise și să pronunțe hotărârea judecătorească mai înainte de a fi dat cuvântul părților pentru a-și prezenta susținerile și apărările. În ipoteza în care reclamantului nu i s-a acordat timp să-și formuleze apărările la cererea reconvențională depusă de pârât, acest aspect generează nulitatea hotărârii judecătorești pronunțate, considerându-se că s-a încălcat dreptul la apărare al părții litigante.

*.**în sens formal**, mai restrâns, apărarea reprezintă dreptul părții litigante de a-și angaja un apărător, prin aceasta creându-se posibilitatea asigurării unei apărări calificate.

Pentru ca judecata să nu fie tergiversată este imperios necesar ca dreptul la apărare să fie exercitat cu bună credință. Instanța are dreptul de a dispune limitarea timpului dezbaterilor pentru a se putea elimina abuzul în exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

Referitor la mijloacele și formele concrete prin care se poate exercita apărarea, legea instituie pentru fiecare parte litigantă, posibilități reale de apărare a drepturilor și intereselor supuse judecății. Aceste posibilități sunt secondate de o serie de garanții procesuale, cum ar fi:

- *.părțile trebuie să fie citate sau să li se aducă la cunoștință termenele de judecată;
- *.părțile litigante au posibilitatea de a cere recuzarea judecătorilor;
- *.părțile au dreptul să le fie comunicate, din oficiu, actele de procedură;
- *.părțile litigante pot propune spre administrare probe în vederea soluționării conflictului;
- *.părțile au dreptul de a pune concluzii, în ordinea prevăzută de dispozițiile legale;
- *.părțile litigante au posibilitatea de a exercita împotriva hotărârii judecătorești pronunțate, căile de atac prevăzute de lege.

În cursul desfășurării procesului civil nu este obligatorie recurgerea la asistență juridică și, spre deosebire de procesul penal, lipsa unui apărător nu duce la amânarea pricinii, decât în situația în care partea litigantă o cere. Art. 156 alin 1 Cod pr. civilă prevede: „Instanța va putea da un singur termen pentru lipsă de apărare, temeinic motivată”. Există și situații în care asistența juridică este asigurată gratuit la cerea părții interesate și numai dacă se constată că solicitatorul nu dispune de mijloacele materiale necesare. În aceste situații, asistența juridică este acordată de către instanța de judecată sesizată cu judecarea pricinii civile (art. 74 – 79 C.pr. civilă). Dacă asistența juridică s-a acordat gratuit la cererea instanței și plata onorariului nu poate fi pusă în sarcina părții adverse, acesta se realizează dintr-un fond special al Ministerului Justiției. Dreptul la asistență juridică gratuită se stinge prin moartea părții litigante sau prin îmbunătățirea situației sale materiale.

*

*

*

Participarea efectivă a părților litigante la procesul civil nu este întotdeauna posibilă. Uneori apar situații în care este necesară **reprezentarea, asistarea sau autorizarea**.

Reprezentarea – intervine în situația în care o persoană fizică, parte într-un proces civil, este lipsită de capacitate de exercițiu, situație în care nu poate sta personal în judecată. Această persoană trebuie reprezentată.

Instituția asistării – presupune o persoană cu capacitate de exercițiu restrânsă care nu poate sta personal în judecată decât cu condiția de a fi asistată de o altă persoană fizică, care are menire de a-i întregi capacitatea.

Minorul între 14 și 18 ani posedă capacitate de exercițiu restrânsă. Acesta își exercită singur drepturile și își execută obligațiile, însă numai cu încuviințarea prealabilă a reprezentantului legal. El trebuie asistat de părinți sau de tutore la judecată.

Așa fiind, dacă într-un proces civil o parte litigantă este minor sub 14 ani, fiind reprezentat, iar pe parcurs împlinește vârsta de 14 ani, este necesară citarea minorului alături de părinți sau de tutore, care doar îl vor asista la proces.

Autorizarea – art. 42 C. pr. civilă se referă nu doar la reprezentare și asistare, dar și la autorizare, care constă într-o măsură de protecție materializată în **aprobarea prealabilă** dată de cei în drept persoanelor cu capacitate de exercițiu restrânsă ori persoanelor care reprezintă legal pe cei lipsiți de capacitate de exercițiu, în vederea încheierii unor acte juridice cu caracter personal, deosebit de importante.

Autorizarea, deci, prezintă două forme:

*.autorizarea persoanelor cu capacitate de exercițiu restrânsă (minori între 14 – 18 ani) dată de ocrotitorii legali, părinți sau tutore;

*.autorizarea dată persoanelor care reprezintă legal persoanele fizice fără capacitate de exercițiu (minori sub 14 ani și interziși judecătorești), de către organele în drept, respectiv autoritatea tutelară.

În cadrul procesului civil, încuviințarea prealabilă dată minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă de către ocrotitorii săi legali, trebuie făcută atât la începutul procesului cât și pe toată durata acestuia, în cadrul asistării.

În cazul persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu, autorizarea prealabilă trebuie să fie dată de către autoritatea tutelară, pentru toate acele acte, care prin natura lor constituie acte de dispoziție: promovarea unei acțiuni în justiție; recunoașterea pretențiilor reclamantului când pârâtul este lipsit de capacitate de exercițiu, renunțarea lor la acțiune, încheierea unei tranzacții etc.

Persoanele juridice își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile prin organele lor de conducere.

Referitor la instituția reprezentării trebuie precizat faptul că, în cazuri excepționale, interesele persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu sunt ocrotite prin instituția **reprezentării legale temporare**. Art. 44 Cod procedură civilă reglementează situația în care o persoană fizică lipsită de capacitate de exercițiu nu are reprezentant legal și există urgență în judecarea pricinii civile. La cererea părții interesate se va numi un curator special, care îl va reprezenta pe cel lipsit de capacitate de exercițiu, până la numirea, potrivit procedurilor legale, a reprezentantului legal.

O situație identică există și atunci când există conflict de interese între reprezentat și reprezentant. Este cazul când ambii figurează ca părți litigante într-un proces de ieșire din indiviziune.

Referitor la apărare precizăm faptul că partea interesată, potrivit art. 60 din Codul de procedură civilă, are posibilitatea de a chema în garanție o altă persoană, prin cerere care este admisibilă, pentru ipoteza în care ar cădea în pretenții.

§1. Noțiunea de excepție. Conținut și forme

Excepțiile reprezintă o formă a apărărilor procesuale care nu se confundă cu apărățile de fond, chiar în situația în care conduc la respingerea sau anularea cererii. Ele pot fi invocate de partea interesată sau de instanță și pot consta în neregularități procedurale (competența, compunerea instanței de judecată, actele de procedură ori însăși procedura de judecată) sau în încercarea de a se constata anumite lipsuri în exercitarea dreptului la acțiune (condiții de exercitare, lipsa unor elemente componente ale dreptului la acțiune). Invocarea excepțiilor are rolul de a asigura desfășurarea normală a procesului civil. Excepțiile nu pun în discuție fondul cauzei civile, dar admiterea unei excepții produce întârzierea judecării (amânarea pricinii, trimiterea dosarului la o altă instanță) sau împiedică judecarea cauzei (anularea cererii introductive, respingerea cererii ca fiind prematură, prescrisă sau inadmisibilă).

Excepțiile de procedură – pot fi definite ca reprezentând mijloacele prin care, în cadrul procesului civil, partea litigantă interesată, instanța din oficiu, sau chiar procurorul când participă la judecată, invocă în condițiile prestabilite de lege și fără a pune în discuție fondul dreptului, neregularități procedurale sau lipsuri referitoare la dreptul la acțiune, urmărind fie întârzierea, fie împiedicarea judecării în fond a pricinii civile.

§2. Regimul juridic procesual al apărărilor și excepțiilor

Apărarea pârâtului în procesul civil se poate referi atât la fondul cauzei, cât și la formă. Apărățile propriu-zise pot fi: **în fapt** și **în drept**.

În fapt – sunt atunci când se contestă faptele pe care se sprijină pretenția afirmată de reclamant;

În drept – sunt atunci când apărățile se referă la dispozițiile legale aplicabile în speță.

Regimul juridic procesual al apărărilor și excepțiilor se manifestă prin deosebirile existente dar și prin asemănările dintre pretenția afirmată prin cererea introductivă și apărarea în fond. Astfel:

*.apărățile și excepțiile se situează pe poziții opuse dar au același obiect. Pârâtul poate să nu nege existența raportului juridic civil afirmat de reclamant dar să aibă o poziție contrară față de afirmațiile reclamantului;

*.apărățile sunt supuse acelorași condiții de acceptare ca și cererea de chemare în judecată, în sensul că pârâtul trebuie să justifice interesul său de a se apăra;

*.apărățile de fond trebuie invocate în fața primei instanțe de judecată;

*.apărățile în fond generează dreptul la propunerea spre administrare de contraprobe; poziția pârâtului trebuie dovedită ca și pretenția reclamantului (art. 115 pct. 3 Cod procedură civilă).

Apărarea pe cale de excepție presupune mijloacele prin care pârâtul, fără a ataca fondul pricinii civile, înțelege să amâne discuția imediată asupra fondului sau să facă această discuție asupra fondului fără efect.

Excepțiile și apărățile desemnează practic mijloacele de apărare **în sens larg** – constituind toate mijloacele de apărare, inclusiv cele de fond – și, **în sens restrâns** – reprezentând mijloacele

prin care pârâtul, fără a ataca fondul cauzei civile, înțelege să amâne discuția imediată asupra fondului sau urmărește întârzierea ori împiedicarea judecării pricinii.

Excepțiile de procedură propriu-zisă trebuie invocate prin întâmpinare sau, cel mai târziu, la prima zi de înfățișare. O excepție care generează nulitatea absolută poate fi invocată în tot cursul procesului.

Dacă **excepțiile de procedură** sunt admise au drept efect împiedicarea instanței de a cerceta pricina, până la soluționarea lor, în timp ce **apărările de fond** au rolul de a pune în discuție însuși fondul dreptului, iar dacă acestea din urmă sunt primite, conduc la respingerea acțiunii civile formulate de reclamant, ca fiind nefondată (neîntemeiată).

Hotărârea instanței civile prin care este admisă o excepție de procedură nu aduce atingere fondului cauzei (litigiul rămâne netranșat) în timp ce hotărârea judecătorească civilă pronunțată în temeiul unei apărări de fond, tranșează litigiul, dobândind autoritate de lucru judecat.

În doctrină, excepțiile de procedură sunt clasificate în raport de: **obiect, efectele generate și caracterul imperativ sau dispozitiv al normei juridice încălcate.**

I. În raportul de **obiectul lor** excepțiile de procedură pot fi: excepții de procedură propriu-zise și excepții de fond.

Prin intermediul excepțiilor de procedură se invocă neregularități procedurale privind competența (excepția de necompetență); compunerea instanței (excepția privind eronata compunere a instanței; excepția de incompatibilitate); condițiile de îndeplinire ale actelor procedurale, inclusiv a termenelor în care trebuie efectuate aceste acte (excepția citării nelegale; excepția lipsei calității de reprezentant, dovedită în instanță; excepția de primare). Excepțiile de conexitate și de litispendență sunt tot excepții de procedură. Efectele admiterii excepțiilor de procedură sunt diverse: declinarea de competență, respingerea cererii ca fiind inadmisibilă când nu este de competența autorităților judecătorești. Excepția de primare conduce la stingerea procesului civil. Excepția de litispendență are ca efect trimiterea dosarului la instanța mai întâi sesizată.

Art. 137 C. pr. Civilă face distincția între excepțiile de procedură propriu-zise și excepțiile de fond: „Instanța se va pronunța **mai întâi asupra excepțiilor de procedură și asupra celor de fond** care fac de prisos, în totul sau în parte, cercetarea în fond a pricinii.”

În categoria excepțiilor de fond sunt incluse: **excepția lipsei de calitate, prescripția și autoritatea de lucru judecat.**

Alte excepții de fond: **excepția lipsei de interes, excepția lipsei capacității procesuale active sau pasive; excepții prin care se solicită aplicarea dispozițiilor legale referitoare la îngrădiri ale dreptului la acțiune.**

Admiterea excepțiilor de fond conduce la **anularea sau respingerea cererii introductive ca fiind prematur introdusă, inadmisibilă sau prescrisă din punct de vedere extinctiv.**

II. În raport de **efectele generate** avem **excepții dilatorii și excepții peremptorii (dirimante).**

Excepțiile dilatorii – tind să conducă la amânarea judecării; dacă sunt admise întârzie judecarea pricinii civile.

Excepția de necompetență, excepția de litispendență, excepția de conexitate – toate sunt excepții dilatorii.

Excepțiile dirimante (peremptorii) – dacă sunt admise generează anularea sau respingerea acțiunii. Ele conduc la stingerea procesului civil. Exemple: excepția de perimare, prescripția, excepția de autoritate a lucrului judecat.

III. În raport de caracterul imperativ sau dispozitiv al normei juridice încălcate

Avem: **excepții absolute** sau **excepții relative**.

Excepțiile absolute – se invocă pentru încălcarea unor norme juridice cu caracter imperativ. Pot fi invocate de oricare din părți, de procuror, dacă participă la judecată, din oficiu de instanța de judecată, în tot cursul procesului civil, la judecata în primă instanță, la judecata în apel sau în recurs. Exemple: excepția prescripției dreptului la acțiune sau excepția de incompatibilitate; excepția autorității de lucru judecat sau excepția de necompetență generală, materială sau teritorială excepțională.

Excepțiile relative – sunt excepțiile prin care se invocă încălcarea unor norme juridice cu caracter dispozitiv. Pot fi ridicate doar de partea interesată până la prima zi de înfățișare sau, după caz, până la termenul următor celui în care s-a produs neregularitatea procedurală. Exemple: excepția de necompetență teritorială (bineînțeles fără cazurile de competență exclusivă, excepțională), excepția de citare neregulată, excepția de recuzare.

§3. Procedura de soluționare a excepțiilor

Excepțiile se pot soluționa fie imediat în cadrul ședinței de judecată, fie prin unirea lor cu fondul.

Rezolvarea de îndată (imediat) – a excepțiilor se realizează atunci când instanța de judecată are la îndemână toate probele necesare. Exemple: excepția de necompetență; excepția de compunere eronată a completului de judecată sau excepția citării neregulate a unui participant la judecată (parte litigantă sau martor).

Rezolvarea excepției prin unirea acesteia cu fondul – se realizează ori de câte ori pentru soluționarea excepției invocate instanța de judecată civilă trebuie să administreze probe în legătură cu soluționarea fondului pricinii civile. Aceasta implică următorul aspect: probele administrate pentru lămurirea excepției ridicate sunt comune (sunt practic aceleași) cu probele necesare pentru dezlegarea pricinii în fond. Nu este vorba de probe necesare pentru soluționarea excepției sau pentru soluționarea fondului cauzei **ci se au în vedere probele necesare pentru soluționarea atât a excepției cât și a fondului**.

Dacă excepția este întemeiată, instanța de judecată **o va admite**, pronunțând **fie o încheiere** (amânarea judecării pentru alt termen), **fie o sentință** (declinarea de competență, respingerea sau anularea acțiunii).

Când excepția ridicată este neîntemeiată instanța de judecată civilă **o va respinge prin închidere**, continuând judecarea cauzei în fond.

Împotriva acestei încheieri se poate declara recurs numai odată cu fondul cauzei. Admiterea excepției poate fi atacată potrivit dreptului comun.

Art. 158 C. pr. civilă prevede în alin. 4 că în ipoteza în care instanța de judecată se declară necompetentă, împotriva hotărârii **se poate declara recurs în termen de 5 zile de la pronunțare (teza I)**.

În cadrul activității de soluționare a excepțiilor instanța de judecată civilă trebuie să manifeste rol activ pentru a se putea evita consecințele anulării măsurilor de admitere sau de respingere a excepțiilor, măsuri care eventual pot fi luate de instanță în mod nejustificat.

*

*

*

În continuare vom analiza pe scurt următoarele excepții: **excepția de necompetență; excepția de conexitate; excepția de litispendență; excepția prescripției dreptului la acțiune și excepția autorității de lucru judecat.**

Fiecare din excepțiile menționate anterior va fi analizată într-un paragraf distinct.

§4. Excepția de necompetență

Există situații când o instanță de judecată este sesizată cu o cerere de chemare în judecată iar competența sa de a judeca cererea respectivă este constatată prin ridicarea excepției de necompetență. În această ipoteză, instanța trebuie să soluționeze mai întâi cererea prin care s-a invocat excepția.

Două chestiuni se ridică în legătură cu această excepție.

*. Cine poate invoca necompetența instanței de judecată;

*. Care este instanța ce urmează a se pronunța asupra excepției ridicate.

Competența – reprezintă aptitudinea recunoscută de lege unei instanțe judecătorești de a judeca anumite cauze civile.

Invocarea excepției de necompetență presupune două aspecte principale:

*. **Atunci când competența este absolută.** În această situație excepția lipsei de competență poate fi invocată de oricare dintre părțile litigante, de procuror atunci când participă la judecarea pricinii, sau de instanța de judecată, din oficiu;

*. **Atunci când competența este relativă,** excepția poate fi invocată numai de partea litigantă interesată, de regulă de pârât.

Cu privire la instanța care urmează a se pronunța asupra competenței facem următoarele precizări:

- în cazul declinării de competență instanța competentă să se pronunțe este instanța sesizată prin cererea introductivă sau, după pronunțarea hotărârii judecătorești, instanța de control judiciar.

- în ipoteza utilizării mijlocului procedural al regulatorului de competență, caz în care există un conflict de competență între două instanțe judecătorești, competența soluționării acestei excepții revine instanței judecătorești ierarhic superioare în grad în raport cu instanțele aflate în conflict.

Cererea prin care se invocă excepția de necompetență – declinatorul de competență – este mijlocul principal de contestare a competenței unei instanțe judecătorești. Prin intermediul acestei cereri una dintre părțile litigante solicită instanței de judecată să se declare necompetentă să soluționeze cererea introductivă. Acest mijloc procedural se poate manifesta sub multiple forme. Astfel, când este utilizat de pârât, mijlocul procedural se concretizează **sub forma unei excepții de procedură.**

Art. 105 alin. 1 Cod procedură civilă prevede: „Actele de procedură îndeplinite de un judecător necompetent sunt nule”. Acest aspect poate genera declararea unor căi de atac (apel, recurs) împotriva hotărârii pronunțate de instanța de judecată necompetentă. Hotărârile judecătorești definitive, în materie civilă, care au încălcat normele de competență absolută pot fi atacate cu contestație în anulare, potrivit dispozițiilor art. 317 pct. 2 din Codul de procedură civilă.

Este necesară a se efectua distincția între excepția privitoare la normele de competență absolută și excepția referitoare la normele de competență relativă.

Astfel, excepția de necompetență absolută poate fi invocată în orice stadiu procesual din cadrul fazei de judecată. În fața primei instanțe excepția de necompetență absolută poate fi opusă chiar după pronunțarea unei încheieri interlocutorii, de care instanța este legată, de principiu, nemaiputându-le revoca.

În doctrină s-a pus problema **acoperirii excepției de competență absolută**, în ipoteza în care hotărârea judecătorească a fost pronunțată de o instanță necompetentă, rămânând definitivă.

De principiu, desigur că hotărârea pronunțată ar trebui considerată ca inexistentă și, în consecință, nu ar trebui pusă în executare. Dar hotărârea judecătorească astfel pronunțată, fiind definitivă, intră în puterea de lucru judecat. Ca atare ea este susceptibilă de a fi pusă în executare. Opinăm că o astfel de hotărâre trebuie să își producă efectele pentru a nu afecta principiul autorității de lucru judecat. Desigur, părțile litigante au posibilitatea de a formula o cale extraordinară de atac – contestația în anulare (art. 317 pct. 2 C. pr. civilă) – dacă partea litigantă respectivă produce dovada că a fost în imposibilitate de a invoca excepția de necompetență în fața primei instanțe și respectiv a instanței de recurs.

Dacă competența instanței este relativă, excepția de necompetență trebuie să fie ridicată de pârât prin întâmpinare sau, cel mai târziu, la prima zi de înfățișare.

Practic, dacă excepția de necompetență relativă nu este ridicată după punerea concluziilor de fondul cauzei, partea interesată nu o mai poate invoca în nici un fel; se consideră că respectiva parte litigantă a renunțat la invocarea acestei excepții.

Conform art. 136 Cod. pr. civilă, excepția de necompetență relativă trebuie invocată la prima zi de înfățișare, **înaintea oricărei alte excepții de procedură.**

Dacă excepția de necompetență relativă este ridicată și admisă de instanța de judecată, aceasta trebuie să determine instanța competentă să soluționeze pricina civilă.

§5. Excepția de conexitate.

Starea de conexitate – reprezintă acea situație în care două sau mai multe pricini civile necesită reunirea sau întrunirea lor pentru a fi judecate împreună.

Art. 164 Cod. pr. civilă se referă la conexitate. Pentru a putea fi conexe două sau mai multe cauze civile trebuie respectate următoarele condiții:

- să existe mai multe pricini civile pe rolul instanței judecătorești, aflate în curs de judecată sau acele pricini să fie pe rolul unor instanțe diferite dar de același grad;
- cauzele civile să existe între aceleași părți sau împreună cu alte părți litigante;
- între obiectul și cauza acestor pricini civile să existe o legătură strânsă.

Cu privire la instanța competentă să soluționeze cauzele civile trebuie avută în vedere situația prorogării legale, situația prorogării convenționale ori situația prorogării judecătorești de competență.

Conexarea pricinilor civile se poate solicita pe cale de excepție de părțile litigante sau poate fi invocată, din oficiu, de către ultima instanță sesizată.

Instanța în fața căreia s-a ridicat excepția (ultima instanță sesizată cronologic) poate admite sau poate respinge excepția.

Respingerea excepției se dispune prin încheiere iar admiterea acestei excepții, care presupune trimiterea dosarului, se realizează prin hotărâre. Dosarul este trimis la instanța mai

întâi investită. Prima instanță investită are posibilitatea de apreciere, putând să primească sau să refuze conexare.

Disjungerea – este opusă conexării; constituie o măsură procedurală luată după conexarea unor cauze, atunci când se constată că una dintre pricini este în stare de judecată.

Prorogarea de competență

Intervine în ipoteza în care o instanță competentă, devine competentă să soluționeze și cereri care, în mod obișnuit, nu intră în competența sa.

*. **Prorogarea legală de competență** – operează în acele cazuri în care există o dispoziție expresă a legii care autorizează instanța sesizată cu o cerere de competența sa, să soluționeze totodată și o altă cerere care, de principiu, nu intră în cadrul competenței sale normale.

Fără a analiza în detaliu, precizăm că sunt cazuri de prorogare legală de competență:

- cererile accesorii și cererile incidentale care sunt de competența instanței competente de a judeca cererea principală (art. 17 C. pr. civilă).

- în ipoteza coparticipării procesuale pasive (art. 9 C. pr. civilă).

- în ipoteza conexității și a indivizibilității (art. 164 C. pr. civilă).

*. **Prorogarea voluntară sau convențională de competență** – reprezintă acea prelungire a competenței unei instanțe de judecată, ce rezultă dintr-o convenție a părților de a investi cu judecarea unei pricini civile pe o instanță care după lege nu ar fi competentă să soluționeze respectiva cauza civilă.

Prorogarea convențională de competență se concretizează prin derogarea de la normele de competență cu caracter dispozitiv, deci de la competența relativă. În această categorie se încadrează normele de competență teritorială. Desigur, derogarea are loc prin acordul părților litigante.

Bineînțeles, în cazurile de competență teritorială excepțională (extraordinară), normele sunt imperative, competența teritorială fiind absolută. Ca atare, pentru aceste cazuri, orice convenție încheiată între părți privind prorogarea de competență nu produce efecte juridice.

*. **Prorogarea judecătorească de competență** – constă în aptitudinea de a judeca o pricină care nu intră, de principiu, în sfera sa de jurisdicție.

Exemple de prorogare judecătorească de competență:

- casarea cu trimitere spre rejudecare la o altă instanță decât aceea care a judecat prima dată fondul. Evident, trebuie să fie o instanță egală în grad (art. 312 C. pr. civilă);

- recuzarea tuturor judecătorilor unei instanțe judecătorești, situație în care pricina se judecă la o altă instanță;

- strămutarea cauzei de la o instanță la o altă instanță (art. 37 C. pr. civilă);

- desemnarea unei instanțe de către Î.C.C.J. pentru a judeca o pricină civilă, care din cauza unor împrejurări excepționale nu poate fi judecată la instanța competentă;

- comisia rogatorie pentru administrarea unor probe, în conformitate cu dispozițiile art. 169 Cod procedură civilă, care permite îndeplinirea, prin delegație, a administrării unor probe, în altă localitate, de către o altă instanță de același grad sau chiar mai mică în grad, dacă în acea localitate nu există o instanță de același grad cu cea care este investită cu judecarea cauzei civile.

§ 6. Excepția de litispendență.

Această excepție se referă la situația în care două sau mai multe instanțe au fost sesizate prin cereri diferite, ale căror obiecte au legătură între ele și deci pentru a căror justă soluționare se impune conexarea.

Legea pune la dispoziția părților litigante mijloace procesuale destinate să împiedice ca cele două instanțe să rămână deopotrivă investite și să pronunțe două hotărâri judecătorești referitoare la aceeași pricină.

Aceste mijloace procesuale sunt: excepția de necompetență, **excepția de litispendență** și regulatorul de competență.

Excepția de litispendență este prevăzută în Codul de procedură civilă. Această excepție constituie mijlocul procesual prin care partea interesată sau instanța de judecată, din oficiu, asigură respectarea principiului potrivit căruia nimeni nu poate fi chemat în judecată, pentru aceeași cauză, același obiect și aceeași parte înaintea mai multor instanțe.

Spre deosebire de conexitate, în cazul căreia este suficient ca una din părți să figureze în toate pricinile și ca între obiectul și cauza acestora să existe o strânsă legătură, litispendența presupune existența identității de părți, obiect și cauză, având drept finalitate anticiparea asupra autorității lucrului judecat și căutând să prevină pronunțarea a două sau mai multor hotărâri în aceeași cauză civilă.

Este posibil ca două instanțe de judecată să fie competente să soluționeze aceeași pricină civilă deoarece în Codul de procedură civilă sunt prevăzute norme de competență alternativă sau facultativă. Aceste norme juridice prevăd că pentru anumite cauze civile, competența teritorială revine la două sau mai multe instanțe.

Este desigur posibil ca subiectul activ, reclamantul să lase în nelucrare cererea introductivă aflată pe rolul primei instanțe sesizate și să se adreseze cu o nouă cerere identică altei instanțe care are și ea competența de a soluționa cauza.

Pentru a se evita pronunțarea unor hotărâri contradictorii pârâtul, dar și instanța de judecată din oficiu, poate ridica excepția de litispendență, având ca scop dezinvestirea celei de-a doua instanțe sesizate în favoarea primei instanțe sesizate cu judecarea cauzei.

Excepția de litispendență se invocă în fața celei din urmă instanțe sesizate. Ea poate fi admisă doar dacă pricinile se găsesc pe rolul instanțelor de fond.

Dacă excepția este admisă, dosarul va fi înaintat instanței care a fost mai întâi sesizată. Dacă dosarele se află pe rolul aceleiași instanțe judecătorești se efectuează conexarea la dosarul mai vechi a dosarului mai nou.

Dacă instanța refuză să primească excepția de litispendență se ivește un nou conflict de competență. Excepția de litispendență este o excepție absolută reglementată prin norme cu caracter imperativ.

§7. Excepția prescripției dreptului la acțiune.

Excepția prescripției dreptului la acțiune constituie o excepție de fond. Prin natura lor excepțiile de fond sunt intim legate de raportul juridic civil devenit litigios și dedus judecării.

Acțiunea civilă are întotdeauna ca obiect protecția dreptului subiectiv civil pretins a fi încălcat sau nerecunoscut.

Prescripția reprezintă modul de stingere a dreptului la acțiune prin neexercitarea acestuia în termenul stabilit de lege. Reclamantul nu poate deci să exercite dreptul la acțiune în termen nelimitat, deoarece o acțiune introdusă după expirarea termenului prevăzut de lege va putea fi atacată de pârât, care va avea câștig de cauză, prin ridicarea excepției prescripției dreptului la acțiune.

Prin prescripție se stinge dreptul la acțiune în sens material. Aceasta deoarece titularul dreptului subiectiv civil pretins a fi încălcat sau nerecunoscut nu mai poate obține concursul instanței de judecată în scopul valorificării dreptului său. Dreptul la acțiune în sens procesual subzistă pe mai departe, el putând fi exercitat oricând.

Câteva reguli referitoare la prescripția dreptului la acțiune:

*. Regula generală este că prescripția se poate aplica numai drepturilor la acțiune care au obiect patrimonial; regula generală cu privire la drepturile subiective civile cu caracter personal – nepatrimonial o constituie imprescriptibilitatea posibilității apărării lor pe cale de acțiune în justiție;

*. Odată cu stingerea dreptului la acțiune privind apărarea unui drept subiectiv principal se stinge și dreptul la acțiune privind apărarea drepturilor subiective accesorii;

*. Dreptul la acțiune privind invocarea nulității / anulabilității unui act juridic civil **este imprescriptibil** când actul **este lovit de nulitate absolută** și **prescriptibil** atunci când actul juridic civil **este lovit de nulitate relativă**;

*. Dreptul la acțiune privind constatarea existenței sau inexistenței unui drept subiectiv civil, pe calea acțiunii în justiție nu este prescriptibil, el putând fi exercitat oricând;

*. Prescripția se aplică și dreptului de a cere executarea silită, drept care se prescrie prin îndeplinirea termenului de prescripție de **3 ani**.

Constatarea prescripției dreptului la acțiune – sub aspect material – generează imposibilitatea valorificării dreptului subiectiv civil pe calea acțiunii în justiție. În consecință, dreptul subiectiv civil subzistă pe mai departe fapt ce determină posibilitatea debitorului de a-și îndeplini obligația sa de bună – voie.

§8. Excepția autorității de lucru judecat.

Instituția autorității sau puterii lucrului judecat a hotărârilor pronunțate de instanțele de judecată are o importanță covârșitoare pentru stabilitatea raporturilor juridice civile.

Există interesul social – juridic ca hotărârea judecătorească care a tranșat litigiul după dezbateri contradictorii să se bucure de prezumția absolută de adevăr. Nimeni nu mai poate, de principiu, să mai pună în discuție drepturile consfințite prin hotărârea judecătorească rămasă definitivă.

În temeiul unei asemenea hotărâri, cu ajutorul forței coercitive etatice, la nevoie, partea litigantă care a câștigat procesul este repusă în drepturile ei și totodată, ordinea de drept tulburată printr-un act antisocial este restabilită sau subiectul de drept căruia i-au fost contestate anumite drepturi subiective civile capătă o confirmare indiscutabilă a drepturilor sale.

Orice încercare ulterioară de a relua litigiul se va lovi de puterea lucrului judecat și partea litigantă câștigătoare invocând această excepție poate estompa tentativa de a fi repuse în discuție drepturile sale subiective civile.

Autoritatea de lucru judecat are caracter imperativ. Fără existența acestui principiu fundamental, care constituie o importantă excepție, activitatea instanțelor judecătorești ar fi lipsită de eficiență, deoarece procesele civile nu ar avea sfârșit.

Art. 1201 Cod Civil prevede că este lucru judecat atunci când a doua cerere de chemare în judecată are același obiect, se întemeiază pe aceeași cauză și este între aceleași părți, făcută de ele și în contra lor, în aceeași calitate.

Aceleași elemente stau și la baza litispendenței. Astfel, în art. 163 Cod. pr. civilă se prevede că: „nimeni nu poate fi chemat în judecată pentru aceeași cauză, același obiect și de aceeași parte înaintea mai multor instanțe”.

Autoritatea de lucru judecat se fundamentează pe următoarele considerente:

*. Prezumția absolută că soluția dată într-un proces civil reflectă realitatea faptelor petrecute și că au fost stabilite realele (adevăratele) raporturi juridice de drept material existente între părțile litigante.

*. Interdicția de a se relua ulterior judecata unui proces civil care a mai fost judecat și soluționat.

Efectele autorității de lucru judecat.

Autoritatea de lucru judecat în materie contencioasă prezintă **un aspect pozitiv** pentru partea care a câștigat litigiul și respectiv **un aspect negativ** pentru partea care l-a pierdut.

Autoritatea de lucru judecat prezintă o serie de caracteristici: **exclusivitatea, incontestabilitatea și caracterul executoriu.**

Exclusivitatea – determină imposibilitatea existenței și a judecării unui nou litigiu între aceleași părți, pentru același lucru și având aceeași cauză;

Incontestabilitatea – implică faptul că hotărârea judecătorească nu mai poate fi atacată cu recurs, ci doar cu celelalte căi extraordinare de atac;

Caracterul executoriu – implică aptitudinea hotărârii judecătorești de a fi pusă în executare de partea litigantă câștigătoare.

Autoritatea de lucru judecat se prezintă sub două aspecte:

- **din punct de vedere al instanței de judecată**, care nu mai are aptitudinea de a rejudeca cauza civilă. Practic, nu se poate reveni asupra hotărârii pronunțate anterior.

Este adevărat că hotărârile definitive, în anumite cazuri, pot fi atacate cu: contestație în anulare, revizuire sau recurs în interesul legii.

Cu privire la recursul în interesul legii trebuie făcută precizarea că soluțiile pronunțate nu au efect asupra hotărârilor judecătorești examinate. Dar căile extraordinare de atac, contestația în anulare și revizuirea pot determina anularea sau modificarea hotărârilor judecătorești civile definitive.

Sunt hotărâri judecătorești definitive pronunțate în materie civilă care sunt lipsite de efectele depline ale autorității de lucru judecat. Acestea datorită naturii speciale a acestor

hotărâri, mai exact datorită caracterului lor provizoriu. În consecință, puterea de lucru judecat subzistă doar atât timp cât starea de fapt rămâne neschimbată.

– **din punct de vedere al părților litigante** hotărârea judecătorească produce efecte depline între ele și respectiv succesorii acestora în drepturi.

Autoritatea de lucru judecat între părți se referă exclusiv la obiectul litigiului care a fost tranșat prin dispozitivul hotărârii judecătorești.

Așa fiind, **elementele autorității de lucru judecat sunt: identitatea de părți, identitatea de obiect și identitatea de cauză.**

*. **Identitatea de părți** – se manifestă prin existența acelorași părți, în aceeași calitate procesuală, fie personal, în nume propriu, fie prin reprezentanți; într-o pricină civilă care s-a mai judecat anterior.

Existența aceluiasi raport juridic civil determină și identitatea de obiect, respectiv identitatea de cauză.

*. **Identitatea de obiect** – implică identitatea pretențiilor formulate în a doua cerere de chemare în judecată cu pretențiile formulate prin prima cerere introductivă.

*. **Identitatea de cauză** – implică temeiul juridic al dreptului pretins.

Așa fiind, există identitate de cauză ori de câte ori temeiul juridic al primei cereri introductive coincide cu temeiul juridic al celei de-a doua cereri de chemare în judecată.

Din punct de vedere procedural invocarea și ridicarea excepției autorității de lucru judecat presupune obligația instanței de judecată de a se pronunța.

Excepția poate fi **respinsă**, dacă nu există identitate de părți, de obiect și de cauză. În această situație judecarea pricinii civile continuă.

Excepția poate fi **admisă** caz în care litigiul civil aflat pe rolul instanței de judecată este oprit.

Ca și excepția prescripției dreptului la acțiune, excepția autorității de lucru judecat reprezintă o excepție de fond.

În consecință, ea este strâns legată de raportul juridic civil devenit litigios și dedus judecății.